

بازگشت بشار اسد به آغوش عموزاده‌ها! &#۴۷; حمایت ایران به عرب‌ها می‌چربد

چند روز پیش از سفر هیئت سعودی به سوریه در اوایل امسال، سفیر جدید امارات به دمشق رفت و جایگزین کاردار این کشور شد که از زمان بازگشایی مأموریت دیپلماتیک امارات، آن را اداره می‌کرد. فیصل مقداد، وزیر خارجه سوریه به همراه حسن احمد الشیخ، سفیر جدید امارات در مراسمی در دمشق حضور یافته و هر دو بر روابط «عمیق و قوی» بین سوریه و امارات متحده عربی تأکید کردند.

به گزارش سایت خبری پرسون، در حالی که جنگ غزه توجه‌ها را به خود جلب کرده، بشار اسد با چراغ سبز امارات و عربستان در حال بازگشت به دنیای عرب است. این بازگشت معامله‌ای پنهان در پس خود دارد که منافع متعددی را برای طرفین درگیر به دنبال خواهد داشت.

در حالی که توجه زیادی به جنگ اسرائیل در غزه و تأثیرات آن در سراسر خاورمیانه معطوف شده، دولت بشار اسد، رئیس‌جمهور سوریه علی‌رغم طردشدن توسط غرب، به طور پیوسته در حال بازگشت به دنیای عرب است. از زمانی که اسد در مه سال ۲۰۲۳ برای سخنرانی در اجلاس سران اتحادیه عرب در جده به عربستان سعودی سفر کرد و بازگشت سوریه به این سازمان کامل شد، احیای روابط منطقه‌ای دمشق آغاز گردید. کشورهای ثروتمند شورای همکاری خلیج فارس (GCC) پیشگام بازگرداندن اسد به جمع دیپلماتیک جهان عرب شده‌اند.

به نوشته جورجیو کافیرو برای وبگاه داون‌مِنا، در ماه ژانویه، یک هیئت سعودی جهت آماده‌سازی بازگشایی سفارتخانه این پادشاهی در سوریه که به مدت ۱۲ سال گذشته تعطیل بوده، از دمشق بازدید کرد. آشتی با سوریه به دنبال امارات متحده عربی و پیشروی تلاش‌های عربی برای عادی‌سازی روابط با حکومت اسد، در دستور کار عربستان قرار گرفت. ابوظبی رسماً سفارت خود در دمشق را در سال ۲۰۱۸ بازگشایی کرد و در سال ۲۰۲۲، امارات میزبان سفر نمادین اسد بود که اولین سفر او به یک کشور عربی از زمان آغاز جنگ داخلی سوریه محسوب می‌شود.

بازگشت به آغوش عموزاده‌ها

چند روز پیش از سفر هیئت سعودی به سوریه در اوایل امسال، سفیر جدید امارات به دمشق رفت و جایگزین کاردار این کشور شد که از زمان بازگشایی مأموریت دیپلماتیک امارات، آن را اداره می‌کرد. فیصل مقداد، وزیر خارجه سوریه به همراه حسن احمد الشیخ، سفیر جدید امارات در مراسمی در دمشق حضور یافته و هر دو بر روابط «عمیق و قوی» بین سوریه و امارات متحده عربی تأکید کردند.

روابط کنونی امارات با دمشق به طور چشمگیری با سیاست اولیه این کشور عربی در قطع روابط با دولت اسد و تسلیح ارتش آزاد سوریه در اوایل جنگ داخلی در تضاد است. شیخ محمد بن راشد آل مکتوم، حاکم دومی و معاون رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر امارات در سال ۲۰۱۴ در مورد اسد گفت: «اگر مردم خود را می‌کشید، نباید در قدرت بمانید. در نهایت، اسد رفتنی است». اما بر خلاف قطر و ترکیه، امارات نسبت به مخالفان سوری، به ویژه پس از اینکه شبه‌نظامیان تندرو در میان نیروهای ضداسد در سوریه قدرت بیشتری پیدا کردند، تردید بیشتری داشت.

تحریم‌های جاری علیه سوریه توسط ایالات متحده و اتحادیه اروپا همچنان امارات و سایر کشورهای ثروتمند خلیج فارس را از برقراری مجدد روابط اقتصادی با سوریه باز داشته، به ویژه سرمایه‌گذاری در بازسازی متوقف‌شده سوریه که اسد شدیداً به دنبال آن است. با وجود این، ابوظبی اقدامات زیادی از طرق دیگر برای تقویت حکومت اسد انجام داده است.

خواب امارات برای سوریه

سفارت امارات در دمشق یک سال پس از بازگشایی، میزبان جشن روز ملی امارات بود. در این رویداد، عبدالحکیم نعیمی، کاردار امارات ابراز امیدواری کرد که «امنیت و ثبات جمهوری عربی سوریه تحت سایه رهبری حکیمانه دکتر بشار اسد برقرار باشد». در نوامبر ۲۰۲۱، شیخ عبدالله بن زاید آل نهیان، وزیر خارجه امارات با اسد در دمشق دیدار کرد. چهار ماه بعد، اسد سفری نمادین به ابوظبی و دومی انجام داد. از آن زمان، شیخ عبدالله دوباره به دمشق رفته و اسد نیز به امارات سفر کرده است.

علی باقر، استادیار مرکز ابن خلدون برای علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه قطر می‌گوید: «امارات متحده عربی نقشی محوری در احیای جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی حکومت اسد ایفا کرد. امارات با فشار بر کشورهای دیگر برای عادی‌سازی روابط با اسد، به پایان دادن انزوای دیپلماتیک او کمک کرد». باقر افزود: «در نتیجه، این کشور به منافع مشترک زیادی با سوریه، نه تنها در سطح اقتصادی بلکه امیدوار است در سطح سیاسی، اطلاعاتی و دفاعی دست یافت».

با توجه به اینکه رهبری ابوظبی و دمشق دارای هم‌افزایی ایدئولوژیکی خاصی هستند، بُعد دیگری نیز مطرح است. هر دو دولت از سال ۲۰۱۱ تاکنون تلاش زیادی برای حمایت از یک وضعیت اقتدارگرایانه در خاورمیانه و شمال آفریقا انجام دادند که اغلب به عنوان یک برنامه سیاست خارجی ضدانقلابی توصیف می‌شود. امارات و سوریه که اخوان المسلمین را یک سازمان تروریستی می‌دانند، مدت‌هاست که این جنبش اسلام‌گرا را تهدیدی جدی برای اقتدار خود تلقی می‌کنند.

آن‌ها در کنار بازیگران مختلف جهان عرب که سعی در تضعیف اخوان المسلمین دارند، قرار گرفته‌اند. اما دشمنی اسد با اخوان المسلمین مانع حمایت سوریه از حماس که به عنوان شاخه فلسطینی اخوان در اواخر دهه ۱۹۸۰ فعالیت خود را آغاز کرد، نشد.

نفوذ روسیه

تلاش‌های امارات متحده عربی برای تقویت حکومت سوریه منعکس‌کننده منافع ژئوپلیتیکی گسترده‌تری در بافت چندقطبی‌شدن نظام بین‌المللی است. با کاهش تدریجی هژمونی آمریکا، اعضای شورای همکاری خلیج فارس، خصوصاً امارات را به تنوع‌بخشیدن به متحدان و شرکای خود در سراسر جهان سوق داد و باعث نزدیکی ابوظبی به روسیه شد.

مداخله نظامی روسیه در سوریه از سال ۲۰۱۵ تا حد زیادی برای ترغیب کشورهای خلیج فارس به پذیرش «مشروعیت» اسد و کنارآمدن با حکومت او بود. در عین حال که امارات متحده عربی از روایت‌هایی درباره پیشگامی روسیه در مبارزه با تروریسم جهانی حمایت می‌کرد، با دستور کار مسکو در سوریه همراه شد. از سال ۲۰۱۸، تلاش‌های دیپلماتیک ابوظبی برای احیای جایگاه دولت سوریه در میان کشورهای عربی به تثبیت بیشتر جایگاه امارات به عنوان نزدیک‌ترین شریک روسیه در شورای همکاری خلیج فارس کمک کرده است.

نادیده‌گرفتن واشنگتن

از زمان آغاز جنگ غزه، بازگشت اسد به عرصه منطقه‌ای سرعت گرفته است. حمایت قاطعانه دولت بایدن از اسرائیل، با توجه به تعداد سرسام‌آور کشته‌های غزه و رنج غیرنظامیانی که به نظر می‌رسد پایانی ندارد، جایگاه آمریکا را در جهان عرب متزلزل ساخت. در حالی که ایالات متحده تلاش می‌کند تا دمشق را در سطح بین‌المللی منزوی نگه دارد، کشورهای حاشیه خلیج فارس، به جز قطر و کویت که هنوز روابط خود با اسد را برقرار نکرده‌اند، تمایل بیشتری به نادیده‌گرفتن مخالفت واشنگتن در قبال برقراری روابط دیپلماتیک با سوریه نشان داده‌اند.

جاشوا لندیس، کارشناس سوریه و مدیر مرکز مطالعات خاورمیانه دانشگاه اوکلاهما می‌گوید: «طی سال گذشته و با کاهش شدید وجهه آمریکا در منطقه به دلیل حمایت بایدن از حمله اسرائیل به غزه، منطق عادی‌سازی روابط با سوریه قوت گرفته است». در زمانی که خشم مردم خاورمیانه، خصوصاً خلیج فارس، علیه آمریکا در حال تشدید است، رهبران شورای همکاری خلیج فارس با اطمینان بیشتری خود را از دولت بایدن دور می‌کنند. بخشی از این مسئله به نفع دولت اسد است که می‌خواهد مقامات کشورهای شورای همکاری خلیج فارس فشار آمریکا برای منزوی‌نگه‌داشتن دمشق را نادیده بگیرند.

همچنین با گذشت بیش از یک دهه از جنگ داخلی سوریه، بازگشت به عرصه منطقه‌ای کمک زیادی به اسد در راستای احیای مشروعیتش می‌کند. اما کشورهای حاشیه خلیج فارس در ازای تلاش برای برقراری ارتباط مجدد با دمشق چه چیزی به دست آورده‌اند؟

به گفته کریم امیل بیطار، استاد روابط بین‌الملل دانشگاه سن ژوزف بیروت، به نظر می‌رسد تقریباً هیچ. او در مصاحبه‌ای گفت: «به نظر می‌رسد همانطور که در چند دهه گذشته بارها اتفاق افتاده، حکومت سوریه توانسته بدون اینکه لزوماً چیز مهمی در قبال آن ارائه دهد، امتیازات قابل توجهی را از کشورهای حاشیه خلیج فارس اخذ کند».

حمایت ایران به عرب‌ها می‌چربد

بیطار افزود که اگر رهبران خلیج فارس فکر می‌کنند که می‌توانند با برقراری مجدد روابط با اسد، شکافی بین سوریه و ایران ایجاد کنند، به احتمال زیاد به هدفشان نخواهند رسید. هیچ دلیلی وجود ندارد که دولت سوریه از روابط نزدیک خود با ایران یا محور مقاومت، از جمله حزب‌الله لبنان، امتیازی به امارات متحده عربی یا عربستان سعودی داده باشد. بیطار نزدیک‌شدن ابوظبی به دمشق را «تمدیدی بر استراتژی حکومت سوریه برای تلاش جهت بازکردن درب‌های مذاکره، کسب زمان و گرفتن امتیاز بدون دادن چیز زیادی در مقابل» می‌داند.

بیطار بر این باور است که اسد تنها در صورتی به کشورهای حاشیه خلیج فارس امتیازات قابل توجهی اعطا می‌کند می‌دهد که آن‌ها «واقعاً برای تزریق مبالغ هنگفتی به روند بازسازی سوریه آماده باشند» که این تنها در صورتی امکان‌پذیر است که تنش‌زدایی سعودی-ایرانی به یک نزدیکی پایدار و بادوام تبدیل شود. او تأکید دارد که دمشق بدون تأیید تهران به ابوظبی یا ریاض نزدیک‌تر نخواهد شد.

بیطار گفت: «فکر نمی‌کنم سوریه برای نزدیک شدن به کشورهای حاشیه خلیج فارس آماده باشد. اکثر تحلیلگران استراتژیک سوریه همچنان بر این باورند که دمشق از اتحاد استراتژیک خود با تهران سود زیادی برده و این اتحاد بوده که عملاً به اسد اجازه داده تا مدت زیادی در قدرت باقی بماند. به هر خبر بازگشت سوریه به آغوش عرب‌های سُنی با دیده شک نگاه می‌کنم».